

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: BBDBAC/BBLBAC

Høst 2023

Gruppenummer: 29
Kandidatnummer(e): 7035, 7037

Tittel: Barnehagen som en inkluderingsarena

Fag: SRLE (Samfunn, Religion, Livssyn og Etikk)

Hoved begreper i oppgaven : mangfold, inkludering, kultur og kulturelt mangfold

Antall ord: 8544

Side tall: 31

Stavanger 04.01.2024

SAMMENDRAG

I denne bacheloroppgaven har vi gjennomført en kvalitativ dokumentanalyse av fire barnehagers årsplaner. Barnehagene som var med i vår studie var barnehager med både høy og lav andel flerkulturelle barn. I denne studien har vi sett på om det er forskjeller i årsplanene til barnehager med høy og lav andel flerkulturelle barn. Vi har sett etter beskrivelser av arbeid med kulturelt mangfold, hvilke høytider som blir markert eller synliggjort, og hvilke lokale tilpasninger som er gjort i de ulike barnehagenes årsplaner.

For å finne svar på det vi ønsket å undersøke utarbeidet vi en problemstilling.

“Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagenes årsplaner.”

Våre funn tilsier at det ikke er noen sammenheng om det er høy eller lav andel flerkulturelle barn i forhold til beskrivelser av arbeid med kulturelt mangfold. Eksempelvis hadde en av barnehagene med lavest andel flerkulturelle barn, flest eksplisitte beskrivelser av hvordan de jobber med å inkludere ulike kulturer. Et av våre funn viser at det var de kristne høytider og tradisjoner som ble beskrevet i alle årsplanene. Det ble nevnt at andre høytider også ble markert, men ikke hvilke. Det siste funnet handler om hvordan barnehagenes årsplaner ble utformet som en forenklet utgave av Rammeplan (2017) med en universell utforming.

Det overrasket oss at det kulturelle mangfoldet ikke var mer synliggjort i de ulike årsplanene, spesielt i de barnehagene med høy andel flerkulturelle barn, da samfunnet i dag består av mange ulike kulturer.

FORORD

Da vi møttes på første forelesning var vi to spente mødre, som følte oss veldig små i en stor verden. Vi kjente ikke hverandre, og visste ikke hva som ventet oss som voksne studenter. Fire år med deltidsstudier er snart over, og veien hit har vært både lang og kort. Lite ante vi at vi skulle oppleve å være studenter midt i en pandemi, med dramaundervisning via zoom. Som for øvrig resulterte i noen knuste vaser, og god underholdning for naboer med hjemmekontor. Disse årene har bestått av latter, tårer, engasjement og frustrasjon i en salig blanding, og ønske om å gi opp har meldt seg flere ganger. Vi har lært mye om oss selv i denne prosessen. Med hverandre, medstudenters og faglæreres støtte og motiverende ord, har vi kommet oss helskinnet gjennom denne tiden.

Vi ønsker å rette en stor takk til våre ektefeller og barn som har vist oss stor tålmodighet når vi har tilbrakt de fleste helger på campus. Dere har stått i vår frustrasjon over eksamener, innleveringer og lange perioder med praksis. Tusen takk!

Til slutt ønsker vi å takke vår veileder Ingrid Rusnes. Tusen takk for at du har veiledet oss med eksepsjonell faglig kompetanse og med et glimt i øyet. Du har gitt oss gode råd, utfordret oss og støttet oss i denne utfordrende prosessen.

Vi avslutter dette kapittelet og starter på et nytt!

“Det første steget ut i verden tar deg ikke dit du vil gå, men tar deg med fra der du er”

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
1.0 INNLEDNING	5
1.1 VALG AV PROBLEMSTILLING.....	5
1.2 BEGREPSAVKLARINGER.....	6
2.0 TEORI	7
2.1 UNIVERSELL UTFORMING AV DOKUMENTER.....	7
2.2 FLERKULTURELL BARNEHAGE	7
2.3 SPRÅK OG BEGREPSFORSTÅELSE	8
2.4 INKLUDERING	9
2.5 MANGFOLD	9
2.6 KULTUR	10
3.0 TIDLIGERE FORSKNING	12
4.0 VÅR STUDIE	13
4.1 VALG AV METODE	13
4.2 UTVALGTE BARNEHAGER	14
4.3 FORSKNINGSETISKE OG METODISKE UTFORDRINGER	16
5.0 ANALYSE OG DRØFTING	17
5.1 LIKHETER I RAMMEPLAN OG ÅRSPLAN.....	18
5.2 UNIVERSELL UTFORMING.....	19
5.3 KULTUR OG HØYTIDSMARKERINGER	22
6.0 AVSLUTNING OG OPPSUMMERING	26
7.0 LITTERATUR	30

1.0 INNLEDNING

Økt globalisering har bidratt til at det er en større variasjon av kulturer i samfunnets befolkning (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 19-20). Denne utviklingen bidrar til at barnehagene møter barn fra ulike kulturer, hvor fokus på mangfold og inkludering blir viktig for utviklingen av toleranse, respekt, tilhørighet og likeverd (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 19-20). Vi finner samfunnets kulturelle utvikling som interessant, og derfor er barnehagen som inkluderingsarena tema for vår studie.

Barnehagen som institusjon har vært gjennom store endringer siden de første barneasylene ble opprettet (Thoresen & Winje, 2017, s.19-23). Barnehagene har gått fra å være en ren tilsynsordning, til å bli en del av utdanningsløpet, hvor alle barn har lovfestet rett til barnehageplass (Thoresen & Winje, 2017, s.19-23). Den økte globaliseringen og lovfestet rett til barnehageplass antar vi kan ha bidratt til at det er et større mangfold av barn i dagens barnehage.

Alle barnehager skal jobbe etter barnehageloven (2006) og forskrift om rammeplan (2017) for barnehagens innhold og oppgaver, heretter kalt rammeplan (Thoresen & Winje, 2017, s. 32). Barnehageloven (2006) sier at alle barnehager skal utarbeide en årsplan som tar utgangspunkt i rammeplanen, årsplanen skal i tillegg utarbeides i samråd med samarbeidsutvalget i den enkelte barnehage (Barnehageloven-bhl, 2006: §2). Alle samarbeidsutvalg har en foreldrerepresentant i utvalget (Barnehageloven-bhl, 2006: §2). Barnehagens styringsdokumenter legger vekt på å fremme mangfold og inkludering (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). Dokumentene gir retningslinjer for å sikre at barnehagen er et sted hvor ulikheter blir verdsatt (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.10).

1.1 Valg av problemstilling

Årsplanen skal være med på å gi styrer, pedagogisk leder og øvrig personell en forpliktende ramme for gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37-38). Årsplanen er også med på å gi informasjon om barnehagen og arbeidsmetoder til foreldre, eier og tilsynsmyndighet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37-38). Barnehagen har imidlertid en viss frihet for

hvordan innholdet i rammeplanen tolkes og utøves i årsplanene, da barnehageloven sier at eier kan tilpasse rammeplanen til barnehagens lokale forhold (Thoresen & Winje, 2017, s. 33). Barnehagenes frihet til å tolke innhold i rammeplanen i sine utarbeidelser av årsplaner er bakgrunnen for vår valgte problemstilling som er:

“Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagens årsplaner?”

Vi ønsket å undersøke om det var ulikt innhold i årsplaner fra barnehager som representerer en høy og en lav andel flerkulturelle familier. I tillegg benyttet vi oss av tre forskningsspørsmål som var av betydning for å få et innblikk i barnehagenes synliggjøring av kulturelt mangfold i sine årsplaner.

Forskningsspørsmålene vi benyttet oss av var:

- 1) Hvilke høytider og tradisjoner blir markert eller synliggjort i barnehagens årsplan?
- 2) Hvordan påvirker andelen flerkulturelle familier barnehagens beskrivelse av kulturelt mangfold?
- 3) Hvilke lokale tilpasninger finner vi i de ulike årsplanene?

1.2 Begrepsavklaringer

I vår analyse skal vi se på beskrivelser i årsplaner knyttet opp til arbeid med kulturelt mangfold. Derfor er det naturlig for oss å definere betydningen av begrepene kultur, mangfold og kulturelt mangfold. Kultur er det som skiller en gruppe mennesker fra hverandre, ut ifra hvilke skikker og normer de lever etter, og hvordan de uttrykker seg (Sand, 2020, s.82). Mangfold handler om hvordan vi anerkjenner at vi mennesker kommer med ulike kulturbakgrunn, og hvordan vi viser respekt for hverandres ulikheter (Gjervan et al., 2012, s. 26-28). Vi definerer kulturelt mangfold i vår studie, som familier fra ulike kulturer med et annet morsmål enn norsk.

Videre i denne oppgaven skal vi presentere relevant teori, samt tidligere forskning. Deretter skal vi presentere vår valgte metode, før vi går over til analyse og drøfting. Vi avslutter oppgaven med en oppsummering og konklusjon av vår studie.

2.0 TEORI

I dette kapittelet skal vi presentere relevant teori som er knyttet opp mot funn vi har gjort i vår analyse av årsplaner fra fire utvalgte barnehager. Vi har valgt å dele opp teorikapittelet i følgende avsnitt: Universell utforming av dokumenter, flerkulturell barnehage, inkludering, mangfold og kultur.

2.1 Universell utforming av dokumenter

Ifølge Likestillings- og diskrimineringsloven (2018) har offentlige og private virksomheter plikt til universell utforming av informasjon, som eksempelvis årsplaner, slik at de kan benyttes av flest mulig (Likestillings- og diskrimineringsloven 2018: §18). Vi velger å bruke Lid (2020) sin tolkning av begrepet *universell utforming*, hvor universell utforming blir regnet som et menneskerettighetsbegrep som handler om at mennesker skal kunne leve som likeverdige borgere i et demokratisk samfunn (Lid, 2020, s. 14). Når man lever som likestilte medborgere gis man mulighet til å påvirke sine omgivelser (Lid, 2020, s. 14). Universell utforming av dokumenter vil alltid bære preg av å være fortolket, som for eksempel når barnehagene utformer sine årsplaner ut fra barnehagens forståelse av innholdet i styringsdokumentene og barnehagens individuelle kultur (Lid, 2020, s. 71).

2.2 Flerkulturell barnehage

For å besvare vår problemstilling som er: *Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagens årsplaner?* finner vi det nyttig å presentere teori om den flerkulturelle barnehagen.

Ifølge Sand (2020) beskrives en flerkulturell barnehage, som en barnehage der det går barn med ulike språk og kulturbakgrunn (Sand, 2020, s. 79-80). Barnehager med barn som har et annet morsmål enn norsk, blir ofte omtalt som en flerkulturell barnehage (Sand, 2020, s. 79). For at en barnehage skal kunne beskrive seg selv som en flerkulturell barnehage, er det to krav som må oppfylles. Det ene kravet er at barna som går der er flerspråklige eller har et annet morsmål enn norsk. Det andre kravet er at barnehagens pedagogikk, planer og praksis skal tilpasses barnegruppen og aktivt jobbes med (Sand, 2020, s.79-80). I en flerkulturell barnehage skal personalet ha fokus på å organisere aktiviteter, og sikre et pedagogisk innhold

som fremmer barns individuelle kultur og identitetsutvikling (Gjervan, Andersen & Bleka, 2012, s. 147-148).

2.3 Språk og begrepsforståelse

Måten årsplaner og barnehagens pedagogiske dokumenter blir formulert, ved bruk av ord som *vi*, *dere*, *våres*, *deres*, kan si noe om hvordan barnehagen skiller mellom majoritet og minoritet (Gjervan et al., 2012, s. 148).

Barnehagens innhold og planer har en del ord og begreper som krever ulik grad av bakgrunnsforståelse (Gjervan et al., 2012 s. 149). Dette kan være ord som *turdag*, *gruppedag* eller *smågrupper*. Ulike ord og uttrykk kan være meningsløse for foresatte, dersom de ikke vet hva begrepene, som eksempelvis *smågrupper* innebærer (Gjervan et al., 2012, s. 149). Vi finner dette interessant for vår studie, da årsplanene skal utarbeides i samarbeid med Samarbeidsutvalget. I og med at Samarbeidsutvalget har en representant fra de foresatte, antar vi at den foresatte skal lese gjennom og kunne forstå hva dokumentet inneholder.

En flerkulturell barnehage skal ifølge Gjervan et al. (2012) legge til rette for aktiviteter som er identitetsbekreftende og perspektivutvidende. (Gjervan et al., 2012, s. 149). Identitetsbekreftende aktiviteter kan være aktiviteter som fremmer ens egen kultur, som for eksempel leker eller litteratur. Perspektivutvidende aktiviteter kan være aktiviteter som er nye for barna, og som gir dem mulighet til å lære noe nytt om andre sin kultur (Gjervan et al., 2012, s. 149). Foresatte kan også oppleve å få utvidet sin kulturforståelse av ulike omsorgspraksiser i barnehagen (Salole, 2018, s.143). Ulike kulturer kan ha andre oppfatninger om hva som defineres som omsorg. I barnehagen praktiseres gjerne måltid og hvilestund på en annen måte enn hva foresatte kjenner til, som eksempelvis hva, når og hvordan man lar barna spise (Salole, 2018, s.143). Dette krever at barnehagen tar hensyn til mangfoldet av barn, samtidig som barnehagen har fokus på god dialog med foresatte. Dette skal også gjenspeiles i barnehagens innhold og oppgaver (Gjervan et al., 2012, s. 149). Denne teorien er aktuell for vår studie når vi skal utforske hvordan barnehagene beskriver arbeid med kulturelt mangfold i sine årsplaner.

2.4 Inkludering

Integrering og inkludering er to begreper som har stor relevans i vårt mangfoldige samfunn (Korsvold, 2011, s. 10-11). Vi har gått fra å ha en integreringspolitikk hvor alle skulle tilpasse seg fellesskapet, til en inkluderingspolitikk hvor en som individ blir anerkjent og gitt like muligheter til deltakelse i et fellesskap (Korsvold, 2011, s. 13-14). Dette er interessant for vår studie, fordi årsplanene er et dokument som i utgangspunktet kan leses av alle. Eksempelvis når foresatte ønsker å ha barnet sitt i en gitt barnehage, eller når foresatte allerede har tilhørighet til en barnehage. Vi er opptatt av å finne ut om årsplanene har en utforming som viser til en inkluderende praksis i arbeid med kulturelt mangfold.

2.5 Mangfold

Begrepet mangfold er inspirert av det engelske ordet "diversity", som direkte oversatt betyr mangfoldighet, begrepet viser til at alle kommer fra ulike kulturer (Korsvold, 2011, s. 10). Vi har valgt å benytte oss av Gjervan et al. (2012) sin forklaring av kulturelt mangfold i vår studie, da begrepet mangfold er stort og med et bredt omfang som også rommer kjønn, seksualitet og funksjonsnedsettelse (Gjervan et al., 2012, s. 27). Barnehagen er mangfoldig, da vi møter barn fra flere ulike familier og kulturer (Gjervan et al., 2012, s. 27).

Banks (2006) har gjort en studie i USA hvor han studerte betydningen av lærerens rolle ved å inkludere mangfold i klasserommet, som kan medvirke til toleranse og respekt for ulikheter (Banks, 2006, s. 30-65, 91- 100). Dette er relevant og interessant for vår oppgave, da voksenrollen sin betydning for barns kulturelle utvikling også beskrives i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.21-23). I sin studie viser han til hvordan økt kunnskap, til både lærere og elever, kan bidra til at en får bedre innsikt i andre og hverandres kulturer (Banks, 2006, s. 30-65, 91- 100). På denne måten kan en få mulighet til å se på mangfold som en ressurs hvor en kan støtte, styrke og følge opp barn ut fra deres behov (Befring, 2020, s. 184). For å få til dette mener Banks (2006) at vi først må fremme vår egen kultur, før vi kan ta i bruk mangfolds begrepet (Banks, 2006, s. 30-65, 91- 100). Alle barn i barnehagen skal få løfte frem sin egen kultur, og når all kultur har en betydning blir mangfold fremmet. Dette er relevant for vår studie, da vi i vår analyse av årsplanene så etter hvordan barnehagene

beskriver ulike høytider og tradisjoner. Vi så nærmere på om barnehagene løftet frem det enkelte barns kultur i sine markeringer.

Ifølge Gjervan et al. (2012) kan barnehagene medvirke til å fremme barns kultur, ved å løfte frem de ulike kulturene barna i barnehagen representerer (Gjervan et al., 2012, s.150). Barnehagene bør derfor tilpasse temaarbeid, sanger, eventyr og den visuelle utformingen i barnehagen som gjenspeiler det kulturelle mangfoldet (Gjervan et al., 2012, s. 150). Alle som jobber i barnehage bør ha en forståelse for, og jobbe mot at man ikke fremmedgjør ulikheter, men at mangfolds begrepet blir en del av vårt daglige språk (Gjervan et al., 2012, s. 26-28). For oss blir det derfor viktig å undersøke om barnehagene i sine årsplaner legger føringer for hvordan barn kan fremme sin egen kultur, knyttet opp mot aktiviteter og tema-arbeid som fremmer mangfold og inkludering.

Gjervan et al. (2012) skriver at mangfold bør bli en naturlig del av barnehagens praktiske arbeid, slik at alle kan oppleve det kulturelle mangfoldet som positivt og naturlig (Gjervan et al., 2012, s. 26-28). Noen ganger kan motsatt syn på mangfold være ekskluderende om barnehagen ser mangfold som et problem eller en mangel (Lund, 2017, s. 35). Hvis man ser mangfold som et problem eller utfordring, kan barns identitetsutvikling bli negativt påvirket (Lund, 2017, s. 35). Identitetsutvikling er knyttet til det å forstå hvem man er, hvor man kommer fra og hvordan man kan passe inn i samfunnet (Gullestad, 2002, s. 78). Når barn blir anerkjent for den de er, kan dette føre til trygghet for egen kulturell identitet (Salole, 2018, s. 288).

2.6 Kultur

Kultur er et begrep som kan være vanskelig å definere. Det brukes i mange ulike sammenhenger, hvor mennesker har en egen oppfatning om hva kultur egentlig er (Sand, 2020, s. 80). Sand (2020) forklarer begrepet kultur som en måte å se verden på gjennom egne briller (Sand, 2020, s. 82). Kultur lærer man i oppdrags- og sosialiseringprosesser, både hjemme og i barnehagen (Sand, 2020, s. 82). Når barn blir kjent med ulike kulturer lærer de å se verden på en bestemt måte (Sand, 2020, s. 82). I sosialiseringprosessen tilegner barn seg kulturen gjennom hverdagslige aktiviteter (Salole, 2018, s. 138-139). En typisk aktivitet i barnehagen som kan bidra til å sosialisere barn inn i en bestemt kultur er lesestunden (Salole,

2018, s. 138-139). Barn lærer seg normer og regler i barnehagen ved eksempelvis å stadig bli minnet på at vi tar av sko før vi går inn i barnehagen (Salole, 2018, s. 138-139). Sanger som barnehagen synger daglig kan ses på som en del av barnehagekulturen som barna blir sosialisert inn i (Salole, 2018, s. 138-139).

Begrepet kultur blir brukt i flere ulike sammenhenger, spesielt når det er snakk om andres skikker, tradisjoner og atferd (Sand, 2020, s. 80). Vi kan skille kulturbegrepet i et normativt begrep og et vitenskapelig fagbegrep (Sand, 2020, s. 80-81). Det normative begrepet forteller noe om kunstformer og fenomener som blir oppfattet som verdifulle (Sand, 2020, s. 80-81). Det vitenskapelige begrepet forteller oss om hvordan ulike menneskers skikker, tradisjoner og levemåter er (Sand, 2020, s. 80-81). Vi benytter oss av det vitenskapelige begrepet i vår studie, da vår forskning handler om hvilke skikker og tradisjoner som synliggjøres i arbeid med kulturelt mangfold i barnehagenes årsplaner.

Gjervan et al. (2012) skriver at det er fare for eksotifisering av kulturelle uttrykk dersom barnehagene er *festbruker* av kultur (Gjervan et al., 2012, s. 147). Det vil si at man for eksempel kun er opptatt av markering av kulturelle høytider, noe som kan fremmedgjøre kulturen som blir markert (Gjervan, et al., 2012, s. 147). Gjennom våre forskningsspørsmål så vi etter beskrivelser av hvordan barnehagene markerer ulike høytider og tradisjoner. Vi sammenlignet barnehagene med høy andel flerkulturelle barn og barnehagene med lav andel flerkulturelle barn, for å se på eventuelle ulikheter i årsplanenes beskrivelser av arbeid med kulturelt mangfold. Vi var nysgjerrige på om det kom tydelig frem at det var flere ulike kulturer som var representert i barnehagen.

Eriksen & Sajjad (2020) beskriver kultur som noe dynamisk, hvor kulturen utvikler seg i takt med samfunnet (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43). Ifølge Eriksen & Sajjad (2020) er kultur oss mennesker som lever i verden (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43). Kultur blir da vanskelig å avgrense, siden alle mennesker er kulturelle (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43). Eriksen & Sajjad (2020) sier at vi må være bevisste i vår måte å omtale minoriteter på, da minoriteter kan være en gruppe mennesker som har ulike bakgrunner og kulturer (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43). Derfor må vi være bevisste på hvor ofte, og når man bruker begrepet flerkulturell om andre (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43).

3.0 TIDLIGERE FORSKNING

I vår søken etter tidligere forskning som er relevant for vår problemstilling, fant vi ut at det er flere studier fra skolesammenheng enn fra barnehagefeltet. Siden skolefeltet er nært beslektet med barnehagen, har vi valgt å ta utgangspunkt i forskning fra begge felt. Vi har valgt å undersøke artikkelen *Grenser for norskhet* (Thun, 2015), *Gode barnehager for barn i Norge* (GoBan, 2016-2019) og *En studie av læreres forståelse av mangfolds begrepet* (Lund, 2018). Vi har valgt denne tidligere forskningen, da disse forskningene også fokuserer på hvordan mangfold og inkludering synliggjøres i praksis.

Fra barnehagefeltet har vi blant annet sett på en studie utført av Thun (2015). Thun sin studie er basert på Rammeplan fra 2011. Her ser hun nærmere på hvordan norskhet og kulturelt mangfoldig fellesskap forstås. Hun så på sammenheng mellom økt mangfold i barnehagen og barnas mulighet for medvirkning. Hennes funn tilsier at det er uklar forståelse for norskhet og kulturbegrepet. Hun mener at forståelsen av begrepet kultur vil ha en betydning for hvordan og hvem vi ser på som en del av "vi-fellesskapet" (Thun, 2015). Thun (2015) stiller seg undrende til hvordan barn med innvandrerbakgrunn blir inkludert i et norsk fellesskap, og hvordan pedagogiske ledere sin forståelse av norsk kultur vil ha en innvirkning på barnehagen som en inkluderende arena (Thun, 2015).

Det kvalitative dybdestudiet til *Gode barnehager for barn i Norge* (GoBan, 2016-2019), hadde som mål å utdype kunnskapen om hva som kjennetegner barnehager med god kvalitet. Her kom det frem at det er nødvendig å sette fokus på mangfold og inkludering i det kulturelle fellesskapet barnehagen representerer. Funnene påpeker at det er behov for å synliggjøre i enda større grad det kulturelle mangfoldet, ut over det som er språklig (GoBan, 2016-2019).

Lund (2018) har gjort en studie av mangfolds begrepet i skolen (Lund, 2018). Hun presiserer i sin studie at barns identitetsutvikling og følelse av tilhørighet, henger sammen med at enkeltindividets ressurser må løftes i fellesskap. Lund (2018) fant i sin studie at lærere foretrakk å bruke mangfolds begrepet fremfor det flerkulturelle begrepet. Mangfolds begrepet favner et større perspektiv ved at lærerne ser på mangfold som et "oss-fellesskap". Lund (2018) viser til hvordan begrepet flerkulturell kan fremstå som ekskluderende når en

gruppe mennesker blir omtalt som “de”. Flerkulturalitet viser til et mer gruppert perspektiv på ulike grupper mennesker, for eksempel “de” og “dere”. Studiene viser også til hvordan mangfold må sees på som en ressurs, fremfor mangel (Lund, 2018).

Funnene fra forskningsprosjektene til GoBan (2016-2019), Thun (2015) og Lund (2018) tilsier at det fortsatt er ulik oppfatning for hvordan vi skal implementere arbeid med kultur, mangfold og inkludering i barnehagehverdagen. Dette kan ha en sammenheng med ulik bakgrunnsforståelse for innholdet i begrepene kultur, mangfold og inkludering (Lund, 2018). Før vår analyse av årsplanene hadde vi en forutinntatt formening om at barnehager med høy andel flerkulturelle barn ville ha årsplaner som gjenspeilte det kulturelle mangfoldet. Dette stemte ikke. Vi tolker funnene til Thun (2015), Lund (2018) og Goban (2016-2019) som at personalet i barnehagen trenger mer kunnskap om mangfold og inkludering, for å kunne kjenne på en trygghet i sitt arbeid i møte med ulike kulturer.

4.0 VÅR STUDIE

I dette kapitlet skal vi redegjøre for vår forskningsmetode og innsamlingsstrategi. I tillegg skal vi redegjøre for behandling av innsamlet data, samt forskningsetiske utfordringer og metodekritikk.

4.1 Valg av metode

I vår problemstilling ønsker vi å finne svar på hvordan barnehagene beskriver sitt arbeid med kulturelt mangfold i sine årsplaner. Det vil da være naturlig for oss å benytte oss av en kvalitativ dokumentanalyse av årsplaner som metode.

Dokumenter er et verktøy eller et redskap som er skapt for å få noe til å skje (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 47). Årsplaner er et verktøy for å oppnå kvalitet i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dokumentet er menneskeskapt, og er et redskap for at vi skal jobbe på en bestemt måte (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 47). Rammepålen er hjemlet i loven, men barnehagene kan tilpasse sine årsplaner etter lokale forhold. Årsplaner kan bidra til å gjøre noe synlig, altså gjøre det mulig å observere, anerkjenne, analysere og drøfte et fenomen (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 47-53). For å få svar på vår problemstilling, finner vi

kvalitativ innholdsanalyse (dokumentanalyse) positivt, fordi denne metoden kan brukes på alle typer dokumenter (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 16-17).

Vår problemstilling er som følger:

“Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagenes årsplaner?”

Vi sendte ut e-post til 70 ulike barnehager som hadde årsplanene sine årsplaner tilgjengelig på nett. Vi sendte ut e-post til styrerne i de utvalgte barnehagene og ba om informasjon vedrørende prosentandel flerkulturelle familier, samt en kort beskrivelse av hvordan prosessen med utarbeidelse av årsplaner blir gjennomført i deres barnehage. Vi fikk tilbakemelding fra 10 barnehager. Alle barnehagene hadde samme fremgangsmåte. Styrer har hatt hovedansvar for utarbeidelse av årsplanen i samarbeid med pedagogiske ledere. Årsplanen tok utgangspunkt i tidligere fastsatt mal fra den gjeldende kommunen, og blir tilpasset etter eventuelle nye endringer og behov. Årsplanen ble sendt ut til hele personalet slik at de kunne komme med eventuelle innspill. Deretter ble årsplanen gjennomgått og godkjent av Samarbeidsutvalget for barnehagen, hvor de foresatte også er representert.

I forkant av utvelgelsesprosessen var vi usikre på om vi skulle utføre intervjuer med de ansatte, for å få et innblikk i hvordan barnehagene jobber med kulturelt mangfold ut på avdelingene. Da vi kun fikk svar på 10 av våre 70 henvendelser valgte vi bort intervjuer, da vi så at det kunne bli en tidkrevende prosess. Planen vår var at vi skulle analysere årsplaner fra seks ulike barnehager. I utvelgelsesprosessen så vi at fem av seks årsplaner var tilnærmet identiske, derfor valgte vi ut to barnehager med høy andel flerkulturelle barn og to med lav andel flerkulturelle barn.

4.2 Utvalgte barnehager

Årsplanene vi valgte representerer barnehager fra en storby, mellomstor by og bygd. Utvalgskriteriene for våre valgte barnehager var at vi skulle ha barnehager med 30% eller færre flerkulturelle familier, og barnehager med 60% eller flere flerkulturelle familier.

Vi definerte flerkulturelle familier som en familie hvor minst en av foreldrene har et annet språk enn norsk som morsmål. Ved å ha en åpen inngang for definisjon av flerkulturell

familier, opplevde vi å få et bredere nedslagsfelt med et tydelig skille på høy og lav andel flerkulturelle familier. De barnehagene som representerer en høy andel flerkulturelle familier ligger i storbyer, mens de som har lav andel flerkulturelle familier ligger i bygd og mellomstor by. Vi har anonymisert de ulike barnehagene ved å kalle dem barnehage 1, 2, 3 og 4.

OVERSIKT OVER PROSENTANDEL FLERKULTURELLE BARN I BARNEHAGENE

%	Storby	Mellomstor by	Bygd
0- 30% Flerkulturelle barn		Barnehage 2	Barnehage 3
60 -100% Flerkulturelle barn	Barnehage 1 Barnehage 4		

Figur 1.

Gjennom vår prosess kom vi frem til at det er både en eksplisitt og en implisitt måte å beskrive arbeid med kulturelt mangfold. Barnehage 1, 2 og 4 hadde tilnærmet lik utforming og innhold i sine årsplaner, barnehage 3 skilte seg noe ut med en mer tilpasset og detaljert årsplan. Barnehage 1 og 4 har 70% flerkulturelle barn og barnehage 2 og 3 har 25 % flerkulturelle barn.

Da vi startet prosessen med å analysere årsplanene var vår problemstilling som følger:

“Hvordan beskrives mangfold og inkludering i barnehagenes årsplan?”

I vår analyse av årsplanene så vi først etter hvordan barnehagene beskriver begrepene mangfold og inkludering i sine årsplaner. Gjennom denne prosessen hadde vi en formening om at mangfold og inkludering skulle være synlig gjennom hele årsplanen. Dette fant vi raskt ut at ikke stemte. Tre av fire barnehager hadde implisitte beskrivelser av mangfold og inkluderings begrepene, uten at det kom tydelig frem at det var arbeid med mangfold og inkludering som ble beskrevet. Barnehage 3 hadde derimot detaljerte beskrivelser for hvordan de jobber med det kulturelle mangfoldet og inkludering i sin barnehage.

Grunnet få funn i vår analyse, endret vi problemstillingen til:

“Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagenes årsplaner?”

Etter denne endringen i problemstillingen kom vi frem til at det var noen hovedpunkter i analysen som skilte seg ut. Vi valgte derfor å se nærmere på likheter i rammeplan og årsplaner, universell utforming av årsplaner, samt kultur og høytidsmarkeringer.

Dersom vi skulle ha gjort denne metoden på ny hadde vi tatt direkte kontakt med de ulike barnehagene per telefon eller oppmøte, da vi opplevde stor variasjon i respons og tilbakemeldinger på våre henvendelser. Vi syntes det var interessant at de minste kommunene fra bygd og tettsted var de som gav oss raskest respons og utfyllende tilbakemelding på våre forespørslers. De store kommunene brukte lang tid, og vi måtte etterspør informasjon flere ganger i løpet av en 6 ukers periode. I tillegg ville vi ha gjort en intervjustudie ved siden av dokumentanalysen, for å få en enda dypere forståelse for hvordan pedagogiske ledere bruker årsplanen som redskap i praksis.

4.3 Forskningsetiske og metodiske utfordringer

Når man utfører en dokumentanalyse kan man møte etiske utfordringer dersom man ikke er bevisst på hvem som har laget dokumentene, og til hvilket formål. Politiske styringsdokumenter som barnehagene bruker for å lage sine årsplaner kan inneholde begreper som antas at vi har en kollektiv forståelse for, noe som kan by på utfordringer dersom personene som utvikler årsplaner ikke har samme grunnleggende forståelse (Befring, 2020, s. 52-53). Årsplanene vi benyttet oss av var tilgjengelig på nett for alle. For å kunne holde barnehagens identitet anonymisert var det viktig for oss å ikke dele informasjon om barnehagens navn eller beliggenhet. Det var i tillegg viktig at vi hadde en grunnleggende respekt for alle som deltok i vår forskning. Vi opplevde at årsplanene ikke viste til våre antakelser til forventet innhold, derfor måtte vi holde oss nøytrale i analyseprosessen uten å være dømmende (Reutter, 2021, s.98-99).

Vår forståelse for innholdet i årsplanene kunne ha påvirket vår analyseprosess. Derfor var det avgjørende for oss at vi holdt oss nøytrale i våre meninger og forventninger om innhold når vi leste årsplanene. Når vi tolket funnene våre for å belyse problemstillingen vår, var det også av betydning at vi ikke fremstod som dømmende i våre faglige begrunnelser og tolkningen av vår analyse. Hvis vi ikke hadde hatt tydelige avklaringer for hva vi skulle se etter i analysen, og

manglet faglig forståelse, kunne egne forforståelser ha påvirket resultatet. En tydelig struktur for gjennomføring kan ha bidratt til at vi fikk pålitelige resultater (Reutter, 2021, s. 100). Det var av betydning for vår forskning at det var sammenheng mellom årsplanene vi analyserte og vår problemstilling. Når vi benyttet oss av en induktiv metode ønsket vi å finne ut av noe som allerede eksisterer. Derfor var vi bevisste på at det ikke vil være et entydig svar i våre analyser, men flere ulike synspunkter. Det var av betydning at dokumentene som ble analysert kunne gi oss svar på det vi ønsket å undersøke (Tjora, 2021, s. 165-171).

5.0 ANALYSE OG DRØFTING

I vår studie har vi analysert årsplaner fra 4 ulike barnehager. To av barnehagene hadde 70% flerkulturelle barn, og de to andre barnehagene hadde 30% flerkulturelle barn. Vi har i vår analyse undersøkt hvordan barnehagene beskriver sitt arbeid med kulturelt mangfold i årsplanen med følgende problemstilling og forskningsspørsmål:

“Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagenes årsplaner?”

- 1) Hvordan påvirker andelen flerkulturelle familier barnehagenes beskrivelse av kulturelt mangfold?
- 2) Hvilke høytider og tradisjoner blir markert eller synliggjort i barnehagens årsplan?
- 3) Hvilke lokale tilpasninger finner vi i de ulike årsplanene?

Vi har i dette kapittelet valgt å presentere analysen av årsplaner og drøfting av funn under ett. Gjennom vår analyse av årsplanene var det fire funn som skilte seg ut:

- 1) Det er ingen sammenheng mellom høy og lav andel flerkulturelle barn og beskrivelser av mangfold og inkludering i de fire årsplanene.
- 2) Det er kun de kristne høytider og tradisjoner som blir beskrevet i årsplanene.
- 3) Årsplanene fremstår som en forenklet utgave av rammeplanen.
- 4) Alle årsplanene hadde en universell utforming, en årsplan skilte seg ut med lokale tilpasninger av innhold.

Disse funnene har vi valgt å drøfte videre i tre underkapitler. Det første delkapittelet heter *Likheter i rammeplan og årsplan*, her skal vi drøfte hvordan årsplanene tilsynelatende fremstår som en forenklet utgave av rammeplanen. Det andre delkapittelet heter *Universell utforming*. Her skal vi drøfte den formelle utformingen av årsplanene og barnehagenes bruk av målrettede og generelle strategier i den universelle utformingen av sine årsplaner. Det siste delkapittelet heter *Kultur og høytidsmarkeringer*, her skal vi drøfte hvordan barnehagene gjennom sine arbeidsbeskrivelser i årsplanene kan bidra til å fremme ulike kulturer.

5.1 Likheter i rammeplan og årsplan

Da vi startet analysen av de fire årsplanene i vår studie, opplevde vi at årsplanene ved første øyekast minnet om en forenklet utgave av rammeplanen. Vi fant få eller ingen beskrivelser om lokale tilpasninger i forhold til arbeid med kulturelt mangfold i tre av fire årsplaner. Barnehagene som vi analyserte årsplanene til, hadde alle barn fra flerkulturelle familier. Vi antok at de barnehagene med høyest andel flerkulturelle barn ville ha flest tilpasninger i sine årsplaner. Våre antakelser ble raskt motbevis. Vi fant ut at de to barnehagene med høyest andel flerkulturelle barn hadde en årsplan som var veldig lik utformingen av rammeplanen, uten noen nevneverdige lokale tilpasninger. Selv om ikke alle kapitler fra rammeplanen var gjengitt, så vi en tydelig likhet i både layout og språk. Som i dette eksempelet hvor rammeplanen har overskrifter med punktvis forklaringer for hvordan personalet i barnehagen skal jobbe:

Barnehagen skal fremme danning

- Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet. Samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21).

Barnehage 1 har i sin årsplan også overordnet overskrift med punktvis forklaring for hvordan personalet skal jobbe for å få til dette. Denne type likhet i gjengivelse av rammeplanen var gjennomgående i både barnehage 1, 2 og 4.

Danning

- Personalet skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp.

I rammeplanen står det detaljerte beskrivelser under hvert emne og fagområde som er mer utdypende enn barnehagenes årsplaner. Rammeplanen fremhever at den enkelte barnehage kan tilpasse detaljene etter lokale forhold (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 38). Noe vi opplevde at kun en av barnehagene tok til etterretning i sin årsplan. Videre fant vi at både rammeplan og barnehagenes årsplaner hadde lik struktur med en formell og universell utforming. Majoriteten av årsplanene i vår studie viste at årsplanene fremstår som en forenklet versjon av rammeplanen. Dette kan ha en sammenheng med at barnehagene kun utarbeider årsplanen som et overordnet dokument etter lovverket, som kan bli et utgangspunkt for en mer detaljert plan innad i barnehagen.

Barnehagene er som tidligere nevnt forpliktet til å utarbeide en årsplan. I og med at vi ser så store likheter i rammeplanen og årsplanene, lurer vi på om årsplanen i det hele tatt er et nødvendig dokument som barnehagene faktisk bruker. Slik vi tolker disse funnene kan det være like enkelt å bruke rammeplanen som verktøy i stedet for årsplanen, dersom den ikke er tilpasset barnehagens faktiske forhold. På samme måte finner vi det interessant at barnehage 3 som har færrest andel flerkulturelle barn, er den barnehagen som viser egen identitet og beskrivelser av arbeid med kulturelt mangfold i sin årsplan.

Vi fant i vår studie at alle årsplanene vi analyserte hadde en universell utforming. Videre i neste delkapittel skal vi derfor se nærmere på hvordan den universelle utformingen av årsplanene kan ha en betydning for det kulturelle mangfoldet i barnehagen.

5.2 Universell utforming

Samfunnet i dag er preget av et stort mangfold. Det gjenspeiles i de fleste barnehager ved at det er barn fra flere forskjellige kulturer. Alle årsplanene i vår analyse er blitt utformet universelt, slik som likestillings- og diskrimineringsloven (2018) tilsier (Likestillings- og diskrimineringsloven 2018: §18). Gjennom vår analyseprosess fant vi ut at alle kommunene

har en egen standard mal for oppsett av årsplaner. Denne malen kan ha en mulig innvirkning på at årsplanene fremstår som formelle.

Vi fant også at det var to fremtredende metoder for utforming av årsplanene.

1) Generell strategi

2) Måltrettet strategi.

Barnehage 1, 2 og 4 sin årsplan hadde en generell og universell utforming, da årsplanen til barnehage 1, 2 og 4 hadde en strukturell og formell måte å formidle innhold i årsplanen, med overskrifter hentet fra rammeplanen. Årsplanene til barnehage 1, 2 og 4 fremstår som overordnede, uten å gå i dybden på arbeidsmåter og beskrivelser av kulturelt mangfold. Årsplanen til barnehage 3 fremstod som mer måltrettet og universelt utformet. Dette viste igjen ved at årsplanen hadde tydelige og strukturerte overskrifter. I tillegg hadde barnehage 3 tilpasset sine beskrivelser av ulike arbeidsmetoder i sitt arbeid med kulturelt mangfold.

Årsplaner er hovedsakelig et verktøy for de ansatte i barnehagen som skal sikre kvalitet i arbeidet. Samtidig ser vi på årsplanen som et dokument som foresatte også skal ha forutsetning for å kunne forstå, slik at de skal kunne følge med på at barnehagen gjennomfører det lovpålagte arbeidet. Som nevnt tidligere kan man ifølge Gjervan et al. (2012) ha ulik grad av bakgrunnsforståelse for ord og begreper (Gjervan et al., 2012, s.149). Når årsplaner for barnehager blir utformet universelt, tenker vi at det kan by på noen utfordringer for enkelte foresatte. Dette på grunn av at det formelle språket i årsplanen kan være vanskelig å forstå. Dersom foresatte ikke har erfaring med bruk av fagbegreper som for eksempel *støttende stillas* og *perspektivutvidende*, kan det bli utfordrende å forstå innholdet i årsplanen og følge med på om barnehagen følger de oppgaver som er pålagt. Om årsplanen blir for formell eller vanskelig å forstå, kan dette medføre at foresatte velger å ikke lese dokumentet.

Etter å ha analysert de fire årsplanene har vi gjort oss noen tanker rundt hvordan årsplanene gjenspeiler barnehagens identitet. Når styringsdokumentene fremhever at alle barnehager kan gjøre lokale tilpasninger, finner vi det interessant at de årsplanene vi har analysert fremstår som et formelt dokument, uten noen særlige tilpasninger. Universell utforming av

offentlige dokumenter er ifølge Lid (2020) hovedsakelig utformet universelt for å fremme inkludering og medborgerskap i et demokratisk samfunn (Lid, 2020, s. 14). Dette betyr at alle i utgangspunktet skal kunne ha lik mulighet til å kunne forstå innholdet. Som for eksempel bruksanvisninger, bussruter og lignende. Når universell utforming er ment som en inkluderende praksis, skal det i hovedsak være forståelig for alle. Vi opplever at den universelle utformingen delvis går mot sin hensikt, da deler av innholdet i årsplanene kan oppfattes som uforståelig på grunn av språkvalget i dokumentet. Inkluderingspolitikken sier at alle skal ha like muligheter til å medvirke i samfunnet og oppleve medborgerskap (Korsvold, 2011, s. 13-14). Vi ser på årsplanene som et dokument for både ansatte og brukere av barnehagen. Derfor tenker vi at årsplanen med fordel kunne vært enda mer tilpasset det kulturelle mangfoldet, både i beskrivelser av arbeidsmetoder og språklig utforming. Dette kan bidra til at flere foresatte leser dokumentet, og at de foresatte kan bli enda mer engasjerte og får en dypere forståelse for barnehagens arbeidsmetoder.

Vi tenker at en årsplan i all hovedgrunn skal vise identiteten til barnehagen, hvor leserne skal kunne kjenne på en tilhørighet. Alle barnehager har sin egen kultur, da det er menneskene i barnehagen som utgjør kulturen (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43). Foresatte som har en annen kultur enn det som beskrives i årsplanene, kan oppleve sin kultur som mindre viktig. Siden barnehagen er en møteplass for sosialt fellesskap, opplever vi at foresatte kunne hatt en større mulighet til å bidra med sin kunnskap om egen kultur. Denne kunnskapen kunne da ha blitt synliggjort i årsplanen til barnehagen, slik at det kulturelle mangfoldet blir enda tydeligere representert.

Som nevnt tidligere skal årsplanen godkjennes av Samarbeidsutvalget, også kalt SU. I dette utvalget sitter det representanter fra foreldregruppen. De foresatte som blir valgt inn i SU, er foresatte som selv ønsker å sitte i utvalget, og som sannsynligvis har en forståelse for hva vervet innebærer. Dersom en foresatt er utrygg på hvordan barnehagen som organisasjon fungerer, er det sannsynlig at den foresatte ikke melder seg som representant til SU. Dette kan igjen bety at de foresatte som blir valgt inn i utvalget, muligens representerer den kulturelle majoriteten. Barnehagen kan da miste muligheten til å få frem stemmen til minoritetskulturer i barnehagen.

Vi kan forstå at det kan være utfordrende å representere et mangfold av kulturer i årsplanene, da kulturen stadig er i endring. Det kan eksempelvis begynne nye barn midt i året, eller andre barn slutter, som kan medføre hyppig endring av kulturer. Det er da mulig at kulturene som representeres i årsplanene ikke lenger er gjeldende. Samtidig er barnehagene forpliktet ifølge styringsdokumentene til å gi barna mulighet til å bli kjent med et mangfold av kulturer, uavhengig om kulturene er representert i barnehagen eller ei (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 54-55). Vi tolker derfor dette som at barnehagene sikrer sitt eget arbeid ved å ha en universell utforming av sine årsplaner, samtidig som de er lojale til rammeplanens arbeidsbeskrivelser.

Vi har i dette delkapittelet kommet frem til at barnehagene sin kultur er i stadig endring. På bakgrunn av dette skal vi drøfte funn fra barnehagenes beskrivelser av arbeid med kultur og høytidsmarkeringer.

5.3 Kultur og høytidsmarkeringer

I vår analyse kommer det frem at alle de fire barnehagene skriver i sine årsplaner at de markerer tradisjonelle og kristne høytider, samt fremmer andre kulturelle markeringer. I tillegg skriver barnehagene i sine årsplaner at de markerer FN-dagen. Vi finner ingen eksplisitte beskrivelser av et generelt arbeid med kulturelt mangfold i majoriteten av årsplanene som vi har analysert.

Informasjonen vi har fått ut av vår analyse forteller oss ikke noe om hvordan barnehagene faktisk jobber med å fremme det kulturelle mangfold, heller ikke hvilke ulike kulturer som markeres i barnehagen. Derfor kan beskrivelsene i årsplanene fremstå for oss, som om barnehagene er det Gjervan et al. (2012) kaller for "festbruker" av kultur (Gjervan et al., 2012, s. 147). Slik vi tolker rammeplanen bør barnehagene ha som mål å fremme alle kulturer i sin hverdagspraksis, hvor de ikke fremstår som "festbrukere" ved å kun markere ulike høytider. For å få til dette kan barnehagene i sine årsplaner beskrive hvordan de setter fokus på ulike kulturer i hverdagslige situasjoner, i tillegg til ulike markeringer som rammeplanen viser til (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 54-55). Barnehagene kan i sine årsplaner sette enda mer fokus på at de har et variert utvalg av sanger fra ulike kulturer, som de bruker i faste aktiviteter som samlingsstund, måltid og markeringer. Dette kan gi barna mulighet til medvirkning,

gjern på en indirekte måte, ved at barnehagen bruker sanger fra de ulike kulturene som barna representerer. I følge Salole (2018), er det de hverdagslige aktivitetene som bidrar til at barn blir sosialisert inn i barnehagens kultur (Salole, 2018, s. 138-139). Dette gjelder også normer og regler barnehagene velger å verdsette. Her har barnehagene en unik mulighet til å styrke foreldresamarbeidet, da foresattes kunnskap om egen kultur er verdifull for de ansatte, slik at de ansatte kan bruke denne kunnskapen ut i sine planer og aktiviteter i barnehagen.

Thun (2015) stiller seg kritisk til hvordan barn med innvandrerbakgrunn blir inkludert i fellesskapet gjennom sin studie av rammeplanen og hvordan norskhet og kulturell mangfoldighet forstås. Thun (2015) skriver at det vil være avhengig av den pedagogiske leder sin kulturforståelse hvordan barn får rom til å medvirke og fremmet sin individuelle kultur (Thun, 2015). Dette ser vi på som relevant i forhold til vår studie, da vi i denne analysen kun får innblikk i hva som står i de ulike årsplaner, og ikke hvordan ansatte har en forståelse for innhold og hvordan gjennomføringen av arbeidsmetoder blir gjennomført. Vi finner beskrivelsene i årsplanene i vår studie som overordnede og tilnærmet like rammeplanen, uten individualiserte og detaljerte beskrivelser av det pedagogiske arbeidet.

Vår studie av årsplaner viser at barnehage 3 som representerer færrest flerkulturelle barn, beskriver at de markerer ulike høytider som er representert i barnegruppen. Vi hadde en formening om at barnehage 1 og 4, som hadde flest flerkulturelle barn, ville ha tydeligere beskrivelser av ulike kulturer og tradisjoner i sine årsplaner. Dette viste seg å ikke stemme. Vi fikk ingen klar forståelse for hvilke kulturer og tradisjoner som var representert, foruten den kristne tradisjonen. Det er sannsynlig at den kristne tradisjonen ikke representerer majoriteten av barn i barnehage 1 og 4, da 70% av barna var flerkulturelle.

I en flerkulturell barnehage, sier Gjervan et al. (2012) at for å fremme barns ulike kulturer må barnehagen legge til rette for identitetsbekreftende aktiviteter som gjenspeiler mangfoldet av barn (Gjervan et al., 2012, s. 149). Dette kan eksempelvis gjøres som tidligere nevnt i hverdagslige situasjoner som samlingsstund. Vi tenker at denne arbeidsmåten bør komme enda tydeligere frem i barnehagens årsplaner. Dersom barnehagen velger å kun sette fokus på barnets kultur ved enkelte anledninger som for eksempel Eid, står barnehagen i fare for å

fremmedgjøre kulturen til barnet. Det er ikke sikkert at barnet synes det er greit å bli løftet frem på denne måten. Dette kan ifølge Gjervan et al. (2012) tydeliggjøre og fremheve ulikheter, hvor barnet kan oppleve å kjenne på å være annerledes (Gjervan et al., 2012, s.147). Denne type praksis kan skje i barnehagene dersom ansatte har lite kunnskap om, eller er usikre på hvordan de skal fremme det kulturelle mangfoldet på en inkluderende måte.

En annen identitetsbekreftende aktivitet barnehagene med fordel kan beskrive i sine årsplaner er måltidet. Mat er en del av fagområdene i rammeplanen, og her fremheves det at barnehagen skal legge til rette for matkultur (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 49). Barnehagene kan gi beskrivelser av hvordan de serverer mat fra ulike kulturer, hvor barna blir introdusert for mat med ulike smaker fra forskjellige land. Barnehagen kan bidra til at barna kjenner på en tilhørighet og stolthet over at maten de får servert i sin hjemme-kultur, også er viktig i barnehagens kultur. Måltidet som hverdagsaktivitet kan også bidra til å fremme det flerkulturelle mangfoldet og styrke barns identitetsutvikling (Gjervan et al., 2012, s. 149). Hvis barnehagene ikke beskriver sine mat-og-måltidsituasjoner i barnehagens årsplan, kan det gjerne oppstå usikkerhet foresatte. Som eksempelvis hvis foresatte har religiøse kostholds hensyn som barnehagen må ta hensyn til. Klare beskrivelser av mat- og måltid kan også være med å styrke foreldresamarbeidet, og det er etter vår mening en veldig god start på deling av kunnskap mellom ulike kulturer.

Om barnehagene legger til rette for å gjenspeile det kulturelle mangfoldet i hverdagen, kan det ifølge Gjervan et al. (2012) bidra til å fremme barns egen kultur (Gjervan et al., 2012, s.149). Dette kan bety at barnehagene gjennom sine årsplaner kan medvirke til at ulike kulturer blir anerkjent. Barnehagene kan synliggjøre mangfoldet gjennom beskrivelser som viser til barnehagens arbeid rundt ulike høytider og tradisjoner, slik at alle barns kulturelle bakgrunn blir fremmet. Som tidligere nevnt er kultur dynamisk, og derfor vil barnehagene oppleve endringer av ulike kulturer og tradisjoner som representeres i den enkelte barnehage (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 42-43).

Årsplanene blir i utgangspunktet revidert en gang i året. I vår analyse kom det fram at kulturen i barnehagen er stadig i endring. Dersom årsplanene skal kunne representere det kulturelle mangfoldet som er representert til enhver tid, bør kanskje barnehagene vurdere å gjøre

endringer i sin årsplan underveis i barnehageåret. De fleste årsplaner i dag er digitale, og ligger lett tilgjengelig på nett for alle. Redigering av dokumentet kan derfor lett gjennomføres. Vi kan forstå hvorfor denne praksisen ikke er gjeldende i dag, da vi lever i et globalt samfunn med et urolig verdensbilde som kan bidra til at barnehager opplever stadige endringer i barnegruppene. Som eksempelvis når barnehagene tar imot flyktninger utenom det ordinære barnehageopptaket. Dette kan bidra til merarbeid for barnehagene dersom de må gjøre hyppige endringer i årsplanen.

Barnehagen er i dag en arena hvor foresatte og barn møtes på tvers av kulturer, og kultur oppstår både i barnehagen og i hjemmet (Sand, 2020, s.82). Alle som jobber i barnehagefeltet er forpliktet ifølge styringsdokumentene til å sikre at alle barn får fremmet sin egen kultur, uavhengig av sin kulturelle bakgrunn (Barnehageloven-bhl, 2006: §2). Derfor tenker vi at barnehagene med fordel kunne hatt et tettere samarbeid med foresatte i utarbeidelsen av årsplanene, slik at de foresattes meninger om hva som er viktig fra deres kultur gjenspeiles i barnehagens årsplaner. Dette kan omfatte arbeid med å integrere ulike kulturelle perspektiver, og fremme språklig og kulturelt mangfold (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). Barnehagens rutiner for ulike omsorgspraksiser som for eksempel hvilestund utendørs i vogn, kan oppleves som ukjent for noen kulturer. Gjennom et godt foreldresamarbeid hvor de ansatte er lydhøre og forståelsesfulle, kan barnehagene skape gode og trygge relasjoner. Hvilestund kunne med fordel ha stått beskrevet i årsplanene, med gode forklaringer på hvorfor barnehagens praksis er som den er. Gjennom interkulturelt arbeid hvor en har fokus på åpenhet, respekt og vilje til å lære av hverandres kulturer, vil en kunne fremme gjensidig respekt for menneskeverdet (Lund, 2018, s.90-91).

I forkant av utarbeidelsen av årsplanen kan det være rom for å gi foresatte medvirkning til å påvirke innholdet i årsplanen. Foresatte kan gis mulighet til å få fremmet sin egen kultur, slik at de opplever seg inkludert og verdsatt i barnehagens fellesskap. På denne måten kan foresatte oppleve anerkjennelse for egen kulturelle identitet, samtidig kan de få en trygghet i at barna får fremmet sin egen kultur i barnehagen. Vi ønsker at barnehagens praksiser skal representere det kulturelle mangfoldet i sine hverdagssituasjoner. Dette kan bidra til at både ansatte, foresatte og barn sammen skaper en kulturell arena som er gjeldende for alle.

Alle barnehagene i vår studie skriver i sine årsplaner at de jobber med språk gjennom språkgrupper. Her fikk vi lite informasjon om hvordan disse språkgruppene ble gjennomført. Hvis barnehagene setter alle med et annet morsmål enn norsk i en og samme gruppe, kan barnehagen risikere å klassifisere flerspråklige barn som “de.” Hvis man bruker begreper som “de” og “oss”, kan det oppleves som ekskluderende. Om barnehagene kun har fokus på at alle skal være like, kan barnehagen stå i fare for å ha en assimilerende praksis (Lund, 2017, s. 35). Dette betyr at alle barn uansett kulturbakgrunn forventes å følge majoritetskulturen. Dette kan føre til at minoritetsbarna ikke opplever tilhørighet til barnehagens kultur (Lund, 2017, s. 35).

Vi fant i vår studie at det var lite fokus på det kulturelle mangfoldet i barnehagenes årsplaner. Dette samsvarer med funnene som Goban Prosjektet (2016-2019) viser til. I forskningen til Goban (2016-2019) kom det fram at det er nødvendig å sette fokus på mangfold og inkludering i det kulturelle fellesskapet, og at det er behov for å synliggjøre det kulturelle mangfoldet enda mer. Dersom barnehagene kun markerer enkelte høytider og ikke fremmer ulike kulturer i sin hverdagspraksis, kan en komme til skade for å fremmedgjøre kulturen, i stedet for å normalisere ulike kulturer.

6.0 AVSLUTNING OG OPPSUMMERING

Tema for vår oppgave har vært barnehagen som en inkluderingsarena. Vi har valgt å gjennomføre en kvalitativ dokumentanalyse av 4 barnehager sine årsplaner, som for øvrig representerer 2 barnehager med færre enn 30 % flerkulturelle familier og to barnehager med mer enn 60% flerkulturelle familier. Vi har presentert ulike teorier som omhandler universell utforming av dokumenter, betydningen av en flerkulturell barnehage, språk og begrepsforståelse, mangfold og kultur. Deretter har vi presentert tidligere studier som *Grenser for norskhet* (Thun, 2015), *Gode barnehager for barn i Norge* (Goban, 2016-2019) og *En studie av læreres forståelse av mangfolds begrepet* (Lund, 2018).

Vår problemstilling, samt forskningsspørsmål har vært som følger:

“Hvordan beskrives arbeid med kulturelt mangfold i barnehagenes årsplaner?”

- 1) Hvordan påvirker andelen flerkulturelle familier barnehagenes beskrivelse av kulturelt mangfold?
- 2) Hvilke høytider og tradisjoner blir markert eller synliggjort i barnehagens årsplan?
- 3) Hvilke lokale tilpasninger finner vi i de ulike årsplanene?

Alle årsplaner som har vært en del av vår analyse har fulgt styringsdokumentenes krav til innhold og arbeidsmåter. Gjennom vår analyse av de ulike årsplanene kom vi frem til fire sentrale funn som vi har drøftet videre. Vi fant at årsplaner og rammeplan hadde flere likhetstrekk. Tre av barnehagene sine årsplaner hadde en generell universell utforming. En av barnehagene hadde en generell og målrettet universell utforming av sin årsplan. Vi fant ingen sammenheng mellom andelen av lav eller høy prosentandel flerkulturelle barn i årsplanenes beskrivelser av arbeid med kulturelt mangfold. Vi fant også ut at det var de kristne tradisjoner og høytider som ble beskrevet i alle de fire årsplanene. I tillegg ble det nevnt i alle årsplanen at de markerte andre ulike høytider, uten å gå spesifikt inn på hvilke høytider det gjaldt.

Samtidig fant vi i vår analyse likhetstrekk til funn som er gjort i de tidligere studiene vi har undersøkt, hvor begrepet kulturelt mangfold blir lite brukt eksplisitt. Lund (2018), Goban (2016-2019) og Thun (2015) viser alle til i sine forskningsprosjekt at det er uklar forståelse for mangfolds- og kulturbegrepet. Dette kan bety at det fortsatt kan være usikkerhet rundt hvordan en skal implementere selve arbeidet med kulturelt mangfold i barnehagen, uten å fremstå som ekskluderende. Våre funn tilsier at norske barnehager fortsatt har en vei å gå når det kommer til å unngå å fremstå som "festbruker" av kultur i sine årsplaner, samt i større grad kan synliggjøre det kulturelle mangfoldet i sine årsplaner slik som også Goban (2016-2019) viser til. Slik vi tolker årsplanene i vår analyse, opplever vi at den universelle utformingen av årsplanene bidrar til at den ikke er like tilgjengelig for alle lesere, da språket i årsplanen er formelt med mange faguttrykk.

Årsplanene kunne ha vært en inngang til å synliggjøre det kulturelle mangfoldet i de ulike barnehagene. Her kan økt kunnskap om arbeid med å inkludere det kulturelle mangfoldet kanskje bidra til at barnehagene lettere kan bli trygge på å individualisere den enkelte årsplan, slik at den gjenspeiler kulturen i den aktuelle barnehagen. Tidligere forskning som GoBan

(2016-2019) viser til at barnehagene må bli bedre på å synliggjøre det kulturelle mangfoldet utover det språklige.

Vi har alltid hatt en tanke om at årsplanen til barnehagen er et reelt verktøy som brukes aktivt i barnehagens arbeid, og som synliggjør verdiene og identiteten til barnehagen. Dette har for oss vist seg å ikke stemme helt, da vi opplever at årsplanen er en forenklet utgave av rammeplanen. Både rammeplan og årsplaner i vår studie er etter vår mening omtrent to like dokumenter. Vi får ingen innblikk i barnehagenes arbeidsbeskrivelser og kulturelle identitet, og slik vi ser det kunne tre av fire årsplaner som vi analyserte ha tilhørt en og samme barnehage. Etter vår analyse har vi spurt oss selv om det er nødvendig å ha en årsplan i tillegg til rammeplanen, dersom årsplanene ikke blir utformet på en slik måte at den er brukervennlig for alle. Noe vi kunne ha forsket videre på. Vi kunne med fordel ha gjort intervjuer med ansatte i barnehagen for å finne ut om årsplanen er et verktøy som de faktisk bruker, eller om det er rammeplanen de forholder seg til.

En mulig konsekvens av den universelle utformingen av årsplanene i vår studie er at de ansatte i barnehagen kan velge bort årsplanen som verktøy, og bruke andre dokumenter som rammeplan og avdelingens egne planer i sitt arbeid. En annen konsekvens av den universelle utformingen av årsplaner kan være at foresatte velger å ikke lese årsplanen, da den blir tung å lese og muligens vanskelig å forstå. Foresattes medvirkning til å fremme egen kulturell identitet i barnehagens årsplaner kan kanskje svekkes hvis de ikke får, eller evner å ta del i utarbeidelsesprosessen.

Samfunnet er i stadig endring, og derfor lurer vi på om det er på tide å ta en vurdering av hvilket innhold som skal med i årsplanen, og hvordan prosessen i utformingen av årsplaner blir gjennomført. Vi ser at samfunnet har endret seg mye i forhold til hvilke tradisjoner og kulturer som representeres som normalen. Vi kan eksempelvis se på hvordan tradisjoner som julebukk har blitt byttet ut med halloween, og hvordan vi i desember får besøk av rampenissen som driver med rampestreker både hjemme og i barnehagen. Årsplanen skal etter vår formening handle om hvordan barnehagen velger å vise sin egen måte å jobbe med rammeplanens føringer. Her kunne barnehagene ha fulgt den kulturelle utviklingen, og tatt noen grep som kan bidra til at årsplanen blir et dokument og et verktøy som gjenspeiler ulike

kulturer og tradisjoner i barnehagehverdagen på en mer forståelig måte enn det som kom frem i vår analyse.

Vi ønsker å påpeke at vår studie kun gjelder de fire utvalgte barnehagenes årsplaner, og at våre funn ikke representerer alle barnehager i Norge. Hvis andre studenter ønsker å forske videre på dette temaet, synes vi det kunne vært spennende å utforske mer om årsplanens faktiske funksjon. Samt hvordan pedagogene i barnehagene bruker årsplanen som et arbeidsverktøy i sitt pedagogiske arbeid. Det hadde i tillegg vært interessant å høre foresattes stemmer om hvilket forhold de har til årsplanene.

7.0 LITTERATUR

- Asdal, K. & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse. En praksisorientert metode*. Cappelen Damm Akademisk.
- Banks, J. A. (2006). *Race, Culture, and Education. The selected works of James A. Banks*. World Library of Educationalists.
- Barnehageloven-bhl. (2005). §2 *Barnehagens innhold* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64> 15.10.23.
- Befring, E. (2020). *Sentrale forskningsmetoder med etikk og statistikk*. (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Eriksen, T. H., & Sajjad, T. A. (2020). *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. (7. utg.). Gyldendal.
- Gjervan, M., Andersen, C. E. & Bleka, M. (2012). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. (2. utg.). Cappelen Damm Akademiske.
- GoBaN (2022). Hentet fra <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2630132>
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget.
- Korsvold, T. (Red.). (2011) *Barndom- barnehage- inkludering*. Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehager*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). §18 *Universell utforming av IKT* (LOV-2017-06-16). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51/KAPITTEL_3#%C2%A718
Hentet 16.12.23.
- Lid, I. M. (2020). *Universell utforming og samfunnsdeltakelse*. Cappelen Damm Akademisk.

- Lund, A. B. (2017). Mangfold i skolen. En ressurs? I A. B. Lund (Red.). *Mangfold gjennom anerkjennelse og inkludering i skolen.* (s.29-44). Gyldendal Akademisk.
- Lund, A. (2018). *En studie av læreres forståelse av mangfoldsbegrepet.* Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk.
- Reutter, L. (2021). Forskningsetikk og personvern. I A. Tjora (Red.), G. Tøndel & I. Stuvøy. *En smak av forskning. Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt* (s.92-101). Cappelen Damm Akademisk.
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet. Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst.* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Sand, S. (2020). *Ulikhet og fellesskap: Flerkulturell pedagogikk i barnehagen.* (4. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Thoresen, I. T. & Winje, G. (2017). *Religioner, mangfold og etikk i barnehagen* (2.utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Thun, C. *Grenser for norskhet? - Om barns medborgerskap og kulturelt mangfold i "barnehagen".* Norsk pedagogisk tidsskrift 99, nr 3-04 (2015): s. 194-207.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-2987-2015-03-04-04>
- Tjora, A. (2021). Den induktive tilnærming. I A. Tjora (Red.), G. Tøndel & I. Stuvøy. *En smak av forskning. Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt.* Cappelen Damm Akademiske.

Figur 1. *Oversikt over prosentandel flerkulturelle barn i barnehagene.* Privat.